

Balaton a grafikában

TÜSKÉS TIBOR HAGYATÉKÁBÓL

TÜSKÉS ANNA

Számos kiállítást szenteltek az elmúlt évtizedekben a Balaton a festészetben témának.¹ A grafikai ábrázolások viszont nem kerültek az ilyen tematikájú képzőművészeti kiállítások előterébe, pedig a 19. század elejétől kezdve számos balatoni tájat ábrázoló rajzot és sokszorosított grafikát ismerünk. A katonai mérnök-tábornok, festő és grafikus Petrich András (1765–1842) 1821-ben például rajzot készített *A füredi Balaton-part fürdőházzal* címmel (ld. a 27. oldalon). A fürdő kultúra fellendülésével a grafikusok is felfedezték maguknak a tavat mint képtémát.

Tüskés Tibor hagyatékában mintegy tíz, a Balatonnal vagy vízi világgal kapcsolatos grafika található. Ezek egy részét a Jelenkor c. folyóirat szerkesztése idején kapta ajándékba a művészektől, némelyik meg is jelent a folyóiratban. A folyóiratban számos Balatonnal kapcsolatos rajz és festmény jelent meg 1959 és 1964 között, például Bernáth Aurél, Bizse János, Diskay Lenke, Lantos Ferenc, Simon Béla és Soltra Elemér művei. Ezek a képek egyrészt a pécsi Modern Magyar Képtár anyagában lévő művek reprodukciói (pl. Egry József), mások pedig a szerkesztőség felkérésére kortárs művészektől közlésre kapott grafikák.

A Balatonnak szentelt 1963. júliusi szám több grafikát tartalmaz. A tematikus szám ötletéről így ír Tüskés Tibor Fodor Andrásnak 1963 márciusában: „Ilyesmin töröm a fejem: júliusban egy ún. balatoni számot szeretnék összeállítani, persze nem valami tematikus antológiára emlékeztetőn, hanem nagyvonalúan és sokrétűen bemutatni, „fölfedezni” a Balatont: ismeretlen Egry rajzokkal, Egryről szóló tanulmánnyal, interjú-szerű körkérdéssel, versekkel, novellákkal, rajzokkal.”² A számban végül Fodor András, Illyés Gyula és Németh László Balatonról szóló vallomások írása mellett valóban megjelent egy-egy rajz Egry Józseftől és Varga Hajdu Istvántól (utóbbit ld. a 116. oldalon).

Az 1963-as Balaton-számnak olyan nagy sikere volt, hogy a következő évben, a júliusi számot ismét a „magyar tengernek” szentelték. 1964 márciusában így ír Tüskés Tibor Fodor Andrásnak: „Ezekbe a napokba férne még egy út Füredre, Lip-ták Gáborhoz, ami ürügyét adná a balatoni utamnak (az ideai balatoni szám előkészítése stb.) [...] Hogy a balatoni ügynél maradjak, arról, hogy föltétlen kéziratot várunk Tőled, ezúttal talán verseket kérünk”³ Májusban nagyjából már összeállt a szám anyaga: „lassan gyűlik a balatoni szám anyaga is. Úgy lát-szik, hogy mégiscsak júliusban csináljuk meg, nagyon jó lenne, ismétlem, Bandi, ha május 25-ig tudnál bele valamit küldeni. Illyés, Keresztury, Borsos Miklós stb. írása már itt van, s Bertha, Dallos Sándor, Rónay balatoni novelláját közöljük még.”⁴ A számban végül még ennél is több jelent meg: Ferenczy Béni

1. kép Bojár Iván: *Balaton* (Magántulajdon)

és Varga Hajdu István rajzai, továbbá Szij Rezső *Szentiványi Lajos és a Balaton* című, képekkel gazdagon illusztrált írása. Fodor András az 1945 szeptemberében, tizenhat éves korában írt, majd 1964-ben átírt, *Nádak viharban* című szimbolikus versét küldte el.

Tüskés Tibor hagyatékában maradt Bojár Iván (1924–1995) *Balaton* című, 1957-es tusrajza, amit az illusztrátor, dízlettervező „Tibor barátomnak szeretettel” dedikációval adott a szerkesztőnek (1. kép). Ez a rajz megjelent a Jelenkor 1959/6. számában Bojár Iván más balatoni látképeivel együtt.⁵

Vízi világ, de nem a Balaton ihlette Bokros László festő, grafikus *Szárado varsák* című rézkarcát (2. kép). Bokros művészi pályája Pécsen indult, első mestere Martyn Ferenc. 1957-ben Szolnokon telepedett le, s ezt a grafikát a szolnoki Tisza-part ihlette. A táj egyszerűsége, nyugalma, csendje tükröződik ezen a rézkarcon.⁶ Bokros 1990-ben Szigligetre költözött, s azóta a Balaton ihleti számos munkáját.

A festő, grafikus Eigel Istvánnak (1922–2000) két *Madarakat* ábrázoló tollrajza van a hagyatékban (3. kép). A konstruktivista festményeivel és mozaikjaival ellentétben, grafikáit és könyvillusztrációit a természet közvetlen megfigyelése jellemzi.⁷ Ezek a rajzok a repülő és egymásnak eleséget adó vízi madarakat ábrázolta Eigel.

Két balatoni témájú linóleummetszet található a hagyatékban. Az egyelőre nem meghatározott, ismeretlen művész alkotása a *Szent György-hegyet* ábrázolja présházzal (4. kép). A festő, grafikus Szigethy István (1891–1966) *A csónakos* című, 1964-ben készült linómetszetének próbanyomatát ajándékozta Tüskés Tibornak (5. kép). A dedikáció szerint „Ez a példány Tüskés Tibornak készült meleg barátsággal”. Szigethy több művének is témája a csónakos motívum. A korábban *Halászfű*, majd *Evezős* címmel a műkereskedelemben feltűnt olajkép központi, a kompozíciót uraló eleme a csónak orrában térdelve evező fiú alakja (6. kép).⁸

Két tollrajz ugyancsak balatoni témát jelenít meg. Az egyelőre nem meghatározott, ismeretlen művész alkotása *Vitorláskihót* ábrázol (7. kép). Szikra János *Virágcsendéletének* háttérben látjuk a Balatont (8. kép). A budapesti Képzőművészeti Főiskola elvégzése után a festő egész munkássága Somogyhoz és a Balatonhoz kötődik: 1951–69 között Marcaliban, 1969-től 1984-ig, nyugdíjba vonulásáig Fonyódon tanított. Alkotásainak legfőbb ihletője a balatoni táj, melynek tanulmányozásához fonyódi műterme nyújt lehetőséget, pl. *Fonyódi fák* és *Esőfüggöny a Balatonon* c. festményei.⁹ Több festményén és grafikáján is megfigyelhető az a kompozíciós megoldás, hogy az előtér (virág)csendélete mögött felsejlik a balatoni táj, az északi part hegyei (9. kép).¹⁰

1 Pl. 1960, 1962: *Balaton a festészetben*, Rippl-Rónai József Múzeum, Kaposvár; 1968: *Balaton festői*, Vaszary Terem, Kaposvár.

2 Fodor András és Tüskés Tibor levelezése, I, 1959–1966, s. a. r. Tüskés Anna, Pécs, 2008, 203.

3 *Uo.*, 259.

4 *Uo.*, 264.

5 Jelenkor, 1959/6, 31, 78.

6 Koczog Ákos: Bokros László, 1986, 5.

7 Fecske András: *Eigel István és Tassy Klára*, Budapest, 1996.

8 Olaj, vászon, 95x75 cm, jelzés jobbra lent: Szigethy, Násfa Galéria.

9 Szikra János gyűjteményes kiállítása 1972. nov. 5., Marcali Nagyközségi Tanács Helytörténeti Múzeum, Marcali.

10 *Virágcsendélet*. „Tisztelet Fonyódnak” Szikra János kiállítása 1996. március 22-től április 22-ig, Fonyód, 5. oldalon.

3. kép Eigel István: *Madarak* (Magántulajdon)

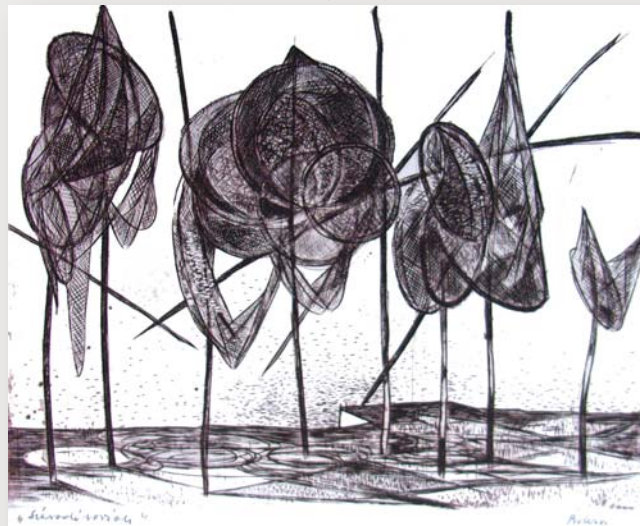
4. kép Ismeretlen művész: *Szent György-hegy* (Magántulajdon)

9. kép Szikra János: *Téli Balaton, Virágcsendélet* (<http://artportal.hu>)

2. kép Bokros László: *Száradó varsák* (Magántulajdon)

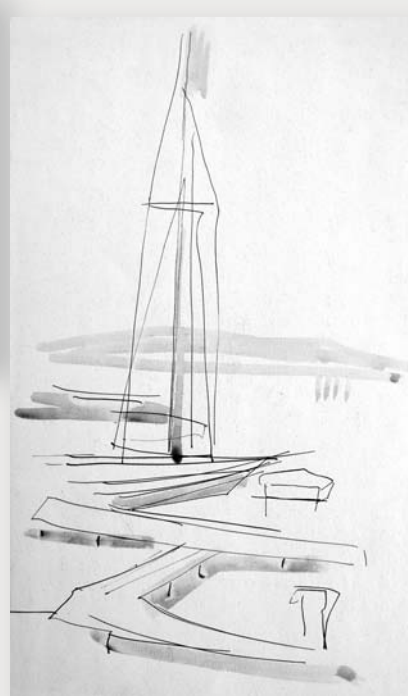
5. kép Szigethy István: *A csónakos* (Magántulajdon)

6. kép Szigethy István: *Evezős* (Magántulajdon)

7. kép Ismeretlen művész: *Vitorlásokikötő* (Magántulajdon)

8. kép Szikra János: *Virágcsendélet* (Magántulajdon)

